

Arne Jon Isachsen

MÅNEDSBREVET

Juli 2005

MADAM PRESIDENT

Hva mener president George W. Bush når han sier at han skal bruke den politiske kapitalen som en temmelig overbevisende valgseier gav ham? Hans monomane fokusering på kutt i skatter, uansett de økonomiske realitetene, vil på sikt virke ødeleggende for USA. Mens president Reagan styrte et land med netto fordringer på resten av verden, er USA nå verdens mest forgjeldede nasjon. Og mens eldrebølgen var 20-30 år unna under Reagan, står den rett for døra nå. Om ikke Bush besinner seg, blir den neste presidenten en demokrat. Kanskje Bill Clinton kan flytte tilbake til Det hvite hus? Men da som mannen til Madam President.

Stadig spretter det opp nye "tankesmier" i USA. En grunn er at det i universitetsmiljøer ofte ikke finnes mekanismer som markerer at nok er nok; at du og ditt miljø er kommet inn i en blindgate. Resultatet er forskning inn i det irrelevante. Beslutningstakere i privat og offentlig sektor vil da etterspørre tjenester fra andre forskningsbaserte miljøer.

Mange rike amerikanere donerer store penger til forskning. Her har USA en helt annen tradisjon enn Europa. For den som ønsker å bli husket av ettertiden, kan det være greit å ha en forskningsinstitusjon, et auditorium eller et program oppkalt etter seg.

I november i fjor tilbrakte jeg to uker ved Brookings Institution i Washington DC. Etablert i 1916 tror jeg dette er den eldste "think-tank" i USAs hovedstad. Her befinner det seg om lag hundre forskere med bred kompetanse over mange temaer.

Hvorfor vant Bush valget?

I midten av november var George W. Bush nylig blitt valgt til president for andre gang. Også på Brookings fant en omfattende analyse- og seminarvirksomhet sted. Hvorfor vant Bush? Hvorfor vant han så klart? Hva manglet John Kerry?

Fire år tidligere besluttet Høyesterett med 5 mot 4 stemmer å godkjenne valgresultatet i Florida. Dermed, kan man si, ble USAs 43. president *selected* snarere enn *elected* (utvalgt snarere enn valgt). Demokratenes motkandidat, tidligere visepresident Al Gore, hadde en halv million flere stemmer. Hvor urimelig, syntes jeg den gangen, at Bush gikk foran Gore når sistnevnte hadde flere stemmer.

Denne gangen fikk Bush ti millioner flere stemmer enn forrige gang. Men viktigere, han fikk tre millioner flere enn John Kerry. Imidlertid var det også denne gang temmelig "close race". Som sist kom avgjørelsen i Ohio. Dersom 60.000 av dem som stemte på Bush i denne staten i stedet hadde stemt på Kerry, ville Kerry vunnet. Innmari synd, tenkte jeg, som heia på Kerry. Men gjorde meg også en annen refleksjon. Selv om Bush drog av sted med 3 millioner flere stemmer enn Kerry, ville jeg ikke hatt noe imot om Ohio hadde gått til Kerry, slik at han hadde endt opp i Det hvite hus. Argumentet mitt fra forrige gang, om det urimelige i at Gore – med flest stemmer – ikke ble president, mister relevans om "min" kandidat har fordel av systemet. Objektivitet er ikke menneskets sterkeste side.

I seminar på Brookings med ledende valgforskere og politiske analytikere kom en del interessante tall frem:

- Bush vant menn med 11 prosentpoeng overvekt, som sist
- Bush tapte kvinner med 3 prosentpoeng, mot et tap på 11 prosentpoeng i 2000
- Ved valgdagsundersøkelser tidlig på dagen lå Kerry godt an. Men det skyldtes at langt flere kvinner enn menn avga sin stemme om morgenen
- Katolikkene gikk denne gangen til Bush, med 52 prosent mot 47 prosent for Kerry (Husk at det er flere kandidater enn de to som kampen i realiteten står mellom)
- Om Kerry hadde fått 21.000 flere stemmer i New Mexico, Iowa og Nevada, riktig fordelt, ville det ha blitt uavgjort. I så fall ville Kongressen måtte peke ut presidenten (Med republikansk flertall både i Representantenes Hus og i Senatet ville det blitt Bush.)

Flere av innleiderne pekte på at Bush – i mange amerikaneres øyne – er langt mer likandes enn Kerry. Det er vanskelig for oss i Europa å forstå. Dessuten, med Bush vet man hva man har – med Kerry vet man ikke hva man får. "At least you know what I believe and where I stand", ble Bush's viktigste replikk.

Kerry manglet Clintons kraft til å overbevise og til å engasjere. Som 91-årige, Lincoln Gordon, USAs ambassadør i Brasil under Kennedy, sa under et Brookings-seminar: "The Kerry campaign was a Clinton campaign without Clinton". Kerry fremstod som en mann fra overklassen, fjernt fra mannen i gata.

BOKS 1: I HEISEN MED CLINTON

Om Dagsavisen noen gang spør meg hvem jeg vil sitte fast i heisen med – er Clinton mannen (evt. kvinnen om Hillary blir president og Dagsavisen spør meg da). "Hvordan maktet du", ville jeg spurt "å stå oppreist når det stormet som verst?" Når folk i denne spalten svarer "Min kone", grøsser det nedover ryggen min. Ser de så lite til kona si at en time i heisen med henne kan komme godt med? Hvor bleik og fantasiløs går det an å bli? Da har jeg mer sans for hva IT-konsulent Rune Bakke svarte: "Det er for skummelt å svare på. Jeg har samboer".

Jeg har pløyd gjennom Clintons selvbiografi¹ på vel 900 sider. Han kom fra meget trange kår. Moren var enke da han ble født. Da Bill var knappe fire år gammel, giftet hun seg med Roger Clinton. Han manglet selvtillit og søkte trygghet i alkoholen. Trolig hadde han vært gift tre

¹ Bill Clinton (2004), *Mitt liv*, Damm & Søn, Oslo.

ganger tidligere og hadde to barn. Stefarens to barn fikk Bill Clinton først vite om etter at han var blitt USAs 42. president.

Hvorfor gikk det så bra med Bill? Fordi jeg hadde tre personer ”som alltid fikk meg til å føle at jeg var verdens viktigste menneske for dem”, sier han selv. En mor, en bestemor og en bestefar. At besteforeldrene tidvis fløy i tottene på hverandre, var ikke til hinder for at lille Bill var øyenstenen for dem begge. Bestefaren drev en liten kolonialbutikk. Da han døde, var det massevis av ubetalte regninger fra kunder, de fleste av dem var svarte. ”En utrolig snill og generøs mann”, sier Clinton om ham, som var ”helt fri for rasisme”.

Hva kan vi vente oss?

Hva kan vi så vente oss av George W. Bush i hans andre periode? Da valgresultatet var klart, sa Bush: ”I earned capital in the campaign, political capital, and now I intend to spend it. It is my style”. Umiddelbart stusset jeg over dette utsagnet. En ekte kapitalist bruker ikke opp kapitalen – han ser til at pengene yngler. I politisk sammenheng gjelder det vel å vise velgerne at de valgte rett? At presidenten fortsetter å bygge opp politisk kapital for seg selv og for det han står for. Slik at en republikaner også om vel tre år er å foretrekke fremfor en demokrat i Det hvite hus.

Men hvis Bush føler seg fri til å ”bruke” sin politiske kapital, hva kan han da finne på å gjøre?

På det økonomiske området mister Bush stadig tillit. William Gale og Peter R. Orszag ved Brookings peker på at sparingen i USA i dag ikke har vært lavere enn siden den store depresjonen på 1930-tallet. Og det i en situasjon der vi vet at offentlige utgifter til helse og pensjon vil øke kraftig.

Betjeningen av de store lånene som USA nå tar opp i andre land, fører til at fremtidig amerikansk produksjon i mindre grad vil komme amerikanerne til gode. Til dette svarer Bush at låneopptak i utlandet kommer amerikanerne til gode fordi de gir rom for økte investeringer og større produksjon. Feil svarer Gale og Orszag, USA investerer ikke noe mer nå enn tidligere. Økte lån går til økt forbruk.

Vel, men boligprisene stiger jo så kraftig, og det gjør vel folk rikere? Ja, på papiret. Men for USA som nasjon blir det ikke flere fabrikker og maskiner, dvs. økt produksjonskapasitet, av at prisene i annenhåndsmarkedet på boliger (eller aksjer) går opp.

Tredje og siste motargument fra den sittende administrasjonen går på en sammenligning med 1980- og 1990-årene. Den gangen løste problemene seg enkelt. Nei, sier Brookings-økonomene, tøffe politiske valg var nødvendig. Noe av det første Bill Clinton gjorde som nybakt president, var å heve skattene. Samtidig holdt han de offentlige utgifter i tømme. Lavere forsvarsutgifter etter oppløsningen av Sovjetunionen bidro også til å styrke statsfinansene i USA.

Under Reagan var eldrebølgen 20-30 år unna. Nå står den for døren. Alle de barna som ble født rett etter den andre verdenskrig, er i ferd med å gli over i pensjonistenes rekke. På Reagans tid sparte den jevne amerikaner mer enn nå. Dessuten hadde USA som nasjon netto fordringer på resten av verden – i dag er USA verdens mest forgjeldede land.

Reagan var mer redelig enn Bush, hevder Gale og Orszag. Han erkjente problemer som vedvarende underskudd i statsfinansene ville skape. Og var villig til å heve skattene noe allerede i 1982, etter betydelige skatteutt året før. Også i 1984 satte Reagan skattene opp, da det ble klart at underskuddene fortsatte å vokse. Dagens Bush derimot, fortsetter å fremme forslag om skatteutt, uansett de økonomiske realitetene.

BOKS 2: REAGAN OG DAGBLADET

Da Reagan gikk bort i fjor sommer, skrev Dagbladet på lederplass at han ”hadde evnen til å gripe et bytte i luften da Mikhail Gorbatsjov innledet en ny epoke i kommuniststaten”. Avisen fortsetter slik: ”Derfor fremstår Ronald Reagan som en mer interessant og kompleks politiker ved sin død enn han var da han styrte landet.”

Beklager Dagbladet. Jeg melder pass. Hvorfor *derfor*? Fremstår Reagan som noe annet etter sin død enn i livet fordi han, mens han var i live, maktet å gripe et bytte i luften? Er det ikke snarere slik at Dagbladet, mens Reagan drev på, ikke *så* at den gamle filmskuespilleren hadde talenter, evner og intelligens som Dagbladet på den tiden ikke tillot ham? Om så er tilfellet, hvorfor ikke skrive det?

Hvor gode sjanser vil den neste presidentkandidaten fra ”the Grand Old Party” ha om Bush ikke legger om den økonomiske politikken i tide? Om den sittende president mener alvor i å bruke opp den politiske kapitalen valget gav ham, er det trolig at en demokrat vinner i neste gang.

Kanskje Bill Clinton igjen kan ta bolig i Det hvite hus? Som mannen til Madam President.

4. juli 2005

Hjemmeside: <http://home.bi.no/fag87025/>